

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

географічний факультет

Кафедри фізичної географії, геоморфології та палеогеографії; економічної географії та екологічного менеджменту; кафедра географії України та регіоналістики

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан географічного факультету

Мирослав ЗАЯЧУК

“ 29 ” серпня 2025 року

Методичні рекомендації до написання
КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Освітньо-професійна програма ОП «Географія»
(назва програми)

Спеціальність 106 Географія
(вказати: код, назва)

Галузь знань 10 Природничі науки
(вказати: шифр, назва)

Рівень вищої освіти перший бакалаврський
(вказати: перший бакалаврський/другий магістерський)

географічний
(назва факультету/інституту, на якому здійснюється підготовка фахівців за вказаною освітньо-професійною програмою)

Мова навчання українська
(вказати: на якій мові читається дисципліна)

Чернівці 2025 рік

Методичні рекомендації до написання кваліфікаційної роботи укладено відповідно до освітньо-професійної програми "Географія".

Розробники: Холявчук Д.І., доцент, к. геогр.н., Добинда І.П., асистент, к.геогр. н., Заблотовська Н.В., доцент, к. геогр.н

Погоджено з гарантом

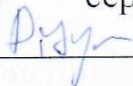

Холявчук Д.І.

затверджено на засіданні кафедри фізичної географії, геоморфології та палеогеографії

Протокол № 1 від " " серпня 2025 року

Завідувач кафедри

Рідуш Б. Т.

затверджено на засіданні кафедри економічної географії та екологічного менеджменту

Протокол № 1 від " " серпня 2025 року

Завідувач кафедри

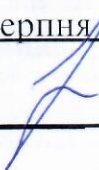

Руденко В. П.

затверджено на засіданні кафедри географії України та регіоналістики

Протокол № 1 від " " серпня 2025 року

Завідувач кафедри

Костащук І.І.

Схвалено методичною радою географічного факультету

Протокол №1 від " " серпня 2025 року

Голова методичної ради географічного факультету

Наталія АНДРУСЯК

(підпис)

(прізвище та ініціали)

© Холявчук, Добинда, Заблотовська, 2025 рік

Вступ

Кваліфікаційна робота виконується на завершальному етапі навчання на бакалаврському рівні. Вона спрямована на систематизацію, закріплення, розширення теоретичних і практичних знань зі спеціальності і застосування їх при розв'язанні конкретних наукових і професійних завдань; розвиток навичок самостійної роботи і оволодіння методикою дослідження, пов'язаних з темою роботи. Кваліфікаційна робота передбачає проведення самостійного дослідження, яке виконується за матеріалами, зібраними під час практик, та спрямоване на розв'язання спеціалізованого природничо-, або суспільно-географічного завдання. Ця робота має комплексний характер і пов'язана з використанням набутих студентом знань, умінь і навичок із дисциплін професійного спрямування і є перевіркою готовності студента до професійної діяльності або подальшого навчання на рівні магістратури.

Мета підготовки кваліфікаційної роботи за першим (бакалаврським) рівнем – набуття студентом навичок самостійного науково-теоретичного дослідження, аналізу результатів діяльності та вироблення обґрунтованих пропозицій, спрямованих на вдосконалення проблеми дослідження.

Основними **завданнями** кваліфікаційної роботи є:

- вивчення та узагальнення теоретико-методологічних засад з обраного напрямку проблеми дослідження;
- проведення самостійного дослідження;
- розробка нових теоретичних та/або практичних рекомендацій з підвищення ефективності функціонування досліджуваної проблеми;
- підготовка доповіді і наочних матеріалів, які відображають основний зміст роботи та пропозиції автора з подальшим її захистом.

Захист кваліфікаційних робіт здійснюються відповідно до [Положення про атестацію здобувачів вищої освіти та організацію роботи Екзаменаційної комісії в Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича](#)

Пререквізити. Кваліфікаційна робота виконується на завершальному етапі навчання на бакалаврському рівні і передбачає попереднє проходження усіх базових дисциплін зі спеціальності, навчальних та виробничих практик, написання і захист на попередніх курсах курсових робіт.

Результати навчання

Загальні та фахові компетентності:

ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК3. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК6. Здатність до проведення досліджень на відповідному рівні.

ЗК7. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК9. Здатність працювати автономно.

Фахові компетентності

ФК 1. Здатність брати участь у плануванні та виконанні наукових та науково-технічних проектів.

ФК 2. Здатність застосовувати знання і розуміння основних характеристик, процесів, історії і складу природи і суспільства.

ФК 3. Здатність здійснювати збір, реєстрацію і аналіз даних за допомогою

відповідних методів і технологічних та програмних засобів у польових і лабораторних умовах.

ФК 6. Здатність інтегрувати польові та лабораторні спостереження з теорією у послідовності: від спостереження до розпізнавання, синтезу і моделювання.

ФК 8. Самостійно досліджувати природні матеріали та статистичні дані (у відповідності до спеціалізації) в польових і лабораторних умовах, описувати, аналізувати, документувати і презентувати результати.

ФК 9. Здатність до планування, організації та проведення досліджень і підготовки звітності.

ФК 11. Здатність працювати в колективах виконавців, у тому числі в міждисциплінарних проектах.

Програмні результати навчання:

ПРН2. Знати і розуміти основні види географічної діяльності, їх поділ.

ПРН3. Пояснювати особливості організації географічного простору.

ПРН4. Аналізувати географічний потенціал території.

ПРН6. Використовувати інформаційні технології, картографічні та геоінформаційні моделі в галузі географічних наук.

ПРН7. Визначати основні характеристики, процеси, історію і склад географічної оболонки та її складових.

ПРН9. Аналізувати склад і будову природних і соціосфер (у відповідності до спеціалізації) на різних просторово-часових масштабах.

ПРН10. Знати цілі сталого розвитку та можливості своєї професійної сфери для їх досягнення, в тому числі в Україні.

ПРН11. Дотримуватися морально-етичних аспектів досліджень, чесності, професійного кодексу поведінки.

ПРН12. Працювати в колективах виконавців, у міждисциплінарних проектах зокрема, та проводити дослідження на відповідному рівні.

ПРН15. Читати і створювати географічні карти з використанням ГІС, використовувати їх у навчальній і практичній діяльності, наукових дослідженнях.

ПРН16. Встановлювати закономірності розміщення, руху, структури, територіальної організації населення та господарства, просторових процесів та форм організації життя людей на глобальному, регіональному та національному рівнях.

ПРН17. Оцінювати роль і місце України у сучасному світі, аналізувати і пояснювати особливості просторової організації природи, населення і господарства України.

ПРН18. Синтезувати та застосовувати знання теоретичних основ географічних наук для моніторингу і оцінки природних умов, розвитку економіки, населення та соціальної сфери країн та, України зокрема.

ПРН19. Інтерпретувати географічні процеси та явища для подальшого прогнозування особливостей співпраці країн на глобальному та регіональному рівнях та сталого розвитку.

Опис кваліфікаційної роботи

Загальна інформація

Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість		Вид підсумкового контролю
			кредитів	годин	
Денна	4	8	6	180	Захист

СТРУКТУРА ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Змістовий модуль 1. Підготовка матеріалів і даних

Тема 1. Вибір теми та обґрунтування її актуальності

Здобувач має право обирати тему кваліфікаційної роботи з переліку тем, визначених випусковими кафедрами географічного факультету, або запропонувати власну тему з обґрунтуванням доцільності її розробки. При виборі власної теми здобувач повинен подати обґрунтування, яке включає актуальність проблеми, наукову новизну, практичну значущість і відповідність профілю підготовки. Керівниками кваліфікаційних робіт призначаються науково-педагогічні працівники навчального закладу, які мають науковий ступінь та/або вчене звання і спеціалізуються у відповідній галузі географії. Затвердження назв тем і керівників кваліфікаційних робіт здійснюється Вченою радою географічного факультету не пізніше, ніж перед початком останнього семестру навчання.

Тема дослідження – це частина наукової географічної проблеми, яка охоплює одне або кілька взаємопов'язаних питань дослідження і має чітко виражену територіальну, просторову або процесуальну спрямованість. У географії теми наукових досліджень формуються в межах фундаментальних і прикладних проблем, які розробляються на кафедрах факультету і відповідають сучасним напрямкам розвитку географічної науки. Тема повинна відображати специфіку географічного дослідження, мати просторово-часовий вимір і передбачати можливість застосування географічних методів дослідження.

При виборі теми географічного дослідження рекомендовано керуватись такими аспектами: актуальністю географічної проблематики на регіональному, національному або глобальному рівнях, відносною науковою новизною для географічної науки, практичної значимістю для територіального планування або природокористування, особистими науковими інтересами студента та його попереднім досвідом участі в наукових дослідженнях, доступністю території для проведення польових досліджень, наявністю картографічних, статистичних та інших географічних матеріалів, відповідністю теми дослідження професійному профілю підготовки географа.

Типовими формулюваннями тем у фізичній географії можуть бути: «Ландшафтно-екологічна оцінка території національного природного парку...», «Геоморфологічні особливості річкової долини...», «Оцінка рекреаційного потенціалу ландшафтів...», «Просторово-часові особливості зміни клімату регіону...». У соціально-економічній географії потенційними темами дослідження можуть бути: «Територіальна організація туристично-рекреаційного комплексу...», «Географія населення та трудових ресурсів області...», «Економіко-географічна оцінка розвитку промисловості регіону...», «Географічні аспекти урбанізаційних процесів...».

Вступ кваліфікаційної роботи обов'язково повинен містити розкриття актуальності вибраної теми. **Актуальність теми** – це обґрунтування доцільності проблеми, яка вивчається, її теоретичної або практичної значущості для розвитку географічної науки, розв'язання територіальних проблем або оптимізації природокористування. Актуальність географічного дослідження може бути зумовлена необхідністю розв'язання конкретних територіальних проблем, потребою в науковому обґрунтуванні планувальних рішень, недостатньою географічною вивченістю території або процесів, появою нових методів географічного дослідження, зміною соціально-економічних умов розвитку території.

Обґрунтування актуальності географічного дослідження доцільно будувати за такою схемою:

- загальна постановка проблеми (вказати на існування широкої географічної проблеми, яка потребує дослідження),
- конкретизація проблеми (звужити проблему до конкретного територіального або тематичного аспекту),
- аналіз ступеня вивченості (охарактеризувати існуючі географічні дослідження з даної проблематики, виявити прогалини),
- обґрунтування необхідності дослідження (пояснити, чому саме це дослідження є важливим для географічної науки і практики),
- практична значимість (показати, як результати дослідження можуть бути використані в просторовому плануванні, природокористуванні, освіті).

При обґрунтуванні актуальності географічних досліджень необхідно уникати таких помилок:

- загальні фрази без конкретизації географічної специфіки («проблема є актуальною»);
- відсутність територіального або просторового аспекту в обґрунтуванні;
- копіювання актуальності з інших робіт без адаптації до власного дослідження;
- надмірна загальність обґрунтування без конкретизації;
- відсутність зв'язку між актуальністю і метою дослідження;
- ігнорування попередніх географічних досліджень з означеної проблематики.

Отже, при укладанні актуальності географічного дослідження рекомендується: почати з широкої географічної проблеми і поступово конкретизувати її до теми дослідження, обов'язково вказати територіальні межі дослідження, використовувати статистичні дані, факти, приклади для підтвердження актуальності, посилаючись на сучасні наукові публікації з географії, показати зв'язок між теоретичною і практичною актуальністю, уникати емоційно забарвлених оцінок, дотримуватися наукового стилю викладу, завершити обґрунтування висновком про необхідність проведення даного дослідження.

Тема 2. Визначення об'єкту та предмету, мети й завдання, складання попереднього плану роботи

Мета та завдання, об'єкт і предмет дослідження, використані методи, короткий огляд структури роботи та її обсяг подаються у вступі до роботи. Обсяг вступу – до 3 сторінок. З'ясовуючи об'єкт, предмет, мету й завдання дослідження, необхідно враховувати, що між ними і темою кваліфікаційної роботи існують системні логічні зв'язки. Ці компоненти становлять основу наукового апарату географічного дослідження і визначають його спрямованість та результативність.

Об'єкт дослідження – це частина географічної реальності, природні або суспільні системи, процеси та явища, які існують незалежно від дослідника і на які спрямована увага географа. Об'єкт може мати просторовий характер (територія, регіон, ландшафт), процесуальний (геоморфологічні, кліматичні, демографічні процеси) або системний (ландшафтні комплекси, територіальні суспільні системи).

Об'єкт є ширшим поняттям порівняно з предметом дослідження і може охоплювати значні територіальні або широкі тематичні рамки. Приклади формулювання об'єктів у географії: «Ландшафтна структура басейну річки Дніпро», «Демографічні процеси в містах України», «Геоморфологічні процеси у степовій зоні», «Система розселення населення Київської області».

Предмет дослідження – це конкретні властивості, структурні елементи, просторові закономірності, часові зміни або взаємозв'язки об'єкта, які досліджуються географом з певною метою. У географії предмет часто відображає територіальні особливості, просторово-часову динаміку, структурні характеристики або функціональні зв'язки. Предмет виділяється дослідником в об'єкті дослідження, визначає географічну специфіку та спрямованість дослідження і формулюється більш конкретно, ніж об'єкт. Приклади формулювання предметів у географії: «Просторова диференціація морфометричних характеристик рельєфу», «Сезонна динаміка туристичних потоків», «Територіальна структура розміщення підприємств», «Ландшафтно-екологічні особливості річкових долин», «Геоєкологічний стан урбанізованих територій».

Важливо пам'ятати, що некоректне визначення предмета й об'єкта географічного дослідження вважається грубою методологічною помилкою в кваліфікаційній роботі, що може стати причиною низької оцінки. Об'єкт і предмет дослідження як категорії географічного наукового процесу співвідносяться між собою як загальне і часткове. В об'єкті виділяють ту його географічну характеристику або територіальний аспект, який є предметом дослідження. Предмет завжди вужчий за об'єкт і має чітку географічну спрямованість. Саме предмет визначає тему географічного дослідження.

Мета дослідження – це науковий результат географічного спрямування, якого необхідно досягти в ході виконання дослідницької роботи. У географії мета часто пов'язана з виявленням просторових закономірностей, аналізом територіальної організації, оцінкою геоєкологічного стану, районуванням території або розробкою рекомендацій щодо раціонального природокористування.

Мета повинна бути конкретно (чітко географічно орієнтованою), досяжною (реальною для виконання в межах кваліфікаційної роботи з географії), вимірною (з

можливістю картографічного, статистичного або іншого географічного обґрунтування) та актуальною (відповідати сучасним потребам географічної науки і практики). Типові формулювання мети в географії: «дослідити територіальні особливості та розробити рекомендації щодо оптимізації...», «здійснити комплексну геопросторову оцінку і обґрунтувати шляхи раціонального використання...», «проаналізувати просторово-часову динаміку та спрогнозувати тенденції розвитку...», «виявити географічні закономірності та розробити схему районування...».

Мета географічного дослідження пов'язана з об'єктом і предметом дослідження, а також із його кінцевим результатом і шляхами досягнення через застосування географічних методів дослідження. Кінцевий результат географічного дослідження передбачає розв'язання проблемної ситуації, яка відображає суперечність між існуючим станом використання території, природних ресурсів або організації географічного простору та вимогами до їх оптимального, раціонального або сталого функціонування.

Завдання дослідження – це конкретні дослідницькі дії географічного характеру, спрямовані на досягнення поставленої мети. У географічних дослідженнях завдання часто включають польові дослідження, картографічний аналіз, статистичну обробку даних, моделювання географічних процесів. Достатньою кількістю завдань для цього рівня дослідницької роботи є 4-5. Завдання визначають порядок викладу основного змісту роботи (назви розділів чи/та підрозділів). Кожне завдання формулюється чітко і лаконічно з урахуванням географічної специфіки. Завдання мають логічно впливати одне з одного та відображати етапи географічного дослідження.

Для формулювання завдань у географії використовуються специфічні дієслова залежно від характеру дослідження. Теоретичні завдання формулюються через дієслова: «дослідити», «проаналізувати», «вивчити», «систематизувати», «узагальнити», «обґрунтувати географічні закономірності». Прикладні географічні завдання – через: «оцінити», «районувати», «картографувати», «змодельовати», «спрогнозувати», «розробити рекомендації». Польові дослідницькі завдання – за допомогою слів: «виявити», «встановити», «визначити», «виміряти», «зафіксувати»,

«порівняти просторові характеристики».

Нижче наводимо приклад послідовності завдань у природничо-географічному дослідженні:

- 1) «проаналізувати природні умови і чинники формування ландшафтів досліджуваної території»;
- 2) «здійснити польове картографування та визначити морфологічну структуру ландшафтних комплексів»;
- 3) «оцінити геоекологічний стан і розробити рекомендації щодо оптимізації природокористування».

Прикладом послідовності завдань для економіко-географічного дослідження можуть слугувати такі:

- 1) «дослідити територіальну структуру та чинники розміщення підприємств галузі»,
- 2) «проаналізувати економіко-географічні зв'язки та сферу впливу виробничих центрів»;
- 3) «обґрунтувати перспективи територіального розвитку та запропонувати заходи оптимізації»;

При формулюванні компонентів наукового апарату географічного дослідження корисно використовувати тести для перевірки коректності:

- тест на географічність (чи має дослідження просторовий, територіальний характер?);
- тест на логічність (чи впливає предмет з об'єкта з урахуванням географічної специфіки?);
- тест на відповідність (чи відповідає мета темі роботи?);
- тест на досяжність (чи можна реально виконати поставлені завдання з урахуванням доступності території та методів дослідження?);
- тест на структурність (чи відображають завдання логіку географічного дослідження?).

Типові помилки у географічних дослідженнях, яких необхідно уникати: підміна географічного об'єкта загальнонауковим; відсутність територіального або просторового аспекту в предметі дослідження; формулювання мети без урахування

географічної специфіки; постановка завдань, які не потребують застосування географічних методів дослідження; невідповідність масштабу дослідження відведеному часу на виконання кваліфікаційної роботи.

Алгоритм роботи з компонентами наукового апарату географічного дослідження передбачає такі етапи:

- визначити географічний об'єкт дослідження (яка територія, природна система або суспільно-географічне явище досліджується?);
- сформулювати предмет дослідження (які просторові характеристики, територіальні закономірності або географічні процеси вивчаються?);
- поставити мету (якого географічного результату хочемо досягти?);
- сформулювати завдання (якими географічними методами та в якій послідовності досягнемо мети?);
- перевірити географічну спрямованість і логічні зв'язки між усіма компонентами наукового апарату.

Попередній план роботи є основою для подальшого дослідження і важливим етапом у структуруванні майбутнього наукового дослідження. При складанні попереднього плану роботи необхідно дотримуватися принципів логічності і послідовності, коли план відображає логічний хід дослідження від загального до конкретного, від теоретичних основ до практичного застосування отриманих знань. Важливою є відповідність темі та меті дослідження, адже кожен розділ плану має безпосередньо стосуватися обраної теми та сприяти досягненню поставленої мети дослідження. Необхідно забезпечити пропорційність розділів, щоб обсяг окремих розділів був співмірним їх значущості для дослідження і загальному обсягу роботи. Назви розділів і підрозділів мають бути чіткими, конкретними та відображати їх зміст.

Перший розділ присвячується теоретико-методологічним основам дослідження і включає аналіз літературних джерел, розгляд теоретичних концепцій і методологічних підходів до вивчення проблеми. Другий розділ містить детальну характеристику об'єкта дослідження з описом природних, соціально-економічних або інших характеристик досліджуваної території чи явища. Третій розділ передбачає аналіз досліджуваної проблеми з проведенням власного дослідження з

використанням обраних методів та аналізом отриманих результатів. Робота завершується висновками з узагальненням результатів дослідження, формулюванням основних висновків і рекомендацій, списком використаних джерел і додатками з допоміжними матеріалами.

Для фізико-географічних досліджень план може включати аналіз природних умов досліджуваної території, характеристику окремих компонентів природного комплексу, дослідження взаємозв'язків між природними компонентами, оцінку сучасного стану та динаміки природних процесів. План робіт з економічної та соціальної географії зазвичай передбачає аналіз соціально-економічних передумов розвитку, характеристику населення та трудових ресурсів, дослідження господарської діяльності, оцінку територіальної організації виробництва чи соціальних процесів.

Тема 3. Пошук й аналіз необхідної наукової літератури

Пошук і аналіз наукової літератури є фундаментальним етапом підготовки кваліфікаційної роботи з географії, який визначає теоретичну основу дослідження та забезпечує його наукову обґрунтованість. Літературний огляд у географії має специфічні особливості, оскільки повинен охоплювати як загальногеографічні праці, так і спеціалізовані дослідження за конкретними напрямками (фізична географія, економічна географія, геоекологія, геоматика, гідрологія тощо), а також територіально орієнтовані публікації. Якісний аналіз літературних джерел дає змогу студенту-географу зрозуміти сучасний стан розробки проблеми, виявити дискусійні питання, знайти методологічні підходи до дослідження та визначити власний внесок у розвиток географічної науки.

У географічних дослідженнях використовуються різноманітні типи наукових джерел, кожен з яких має свою специфіку та призначення. Монографії з географії містять комплексні дослідження територій, природних систем або соціально-економічних процесів і є основою для розуміння фундаментальних географічних закономірностей. Статті в географічних журналах представляють новітні результати досліджень, методичні розробки та дискусійні питання сучасної географічної науки. Матеріали географічних конференцій і з'їздів відображають актуальні тенденції розвитку географії та результати регіональних досліджень. Дисертації з географії

містять детальні дослідження конкретних проблем і можуть слугувати методологічною основою для кваліфікаційних робіт. Атласи, карти та довідкові видання є специфічними джерелами географічної інформації, необхідними для просторового аналізу. Офіційні статистичні видання забезпечують фактичними даними про територіальні, демографічні, економічні та природничо-географічні показники. Нормативно-правові документи з питань територіального планування, природокористування та охорони довкілля є важливими для прикладних географічних досліджень.

Пошук наукової літератури з географії здійснюється через різноманітні джерела та бази даних. Електронні бази даних наукових публікацій включають міжнародні системи як Scopus, Web of Science, Google Scholar, а також національні бази як Наукова періодика України, Index Copernicus. Електронні каталоги бібліотек провідних університетів і наукових установ, репозитарій університету, зокрема випускових кафедр містять спеціалізовані географічні колекції. Репозитарій дисертацій дозволяють ознайомитися з найновішими дослідженнями в галузі географії. Сайти географічних організацій як [Українське географічне товариство](#), [Міжнародний географічний союз](#) публікують актуальні матеріали. Спеціалізовані географічні портали містять тематичні добірки публікацій, карт та даних. Офіційні сайти статистичних служб (<https://stat.gov.ua/uk>) надають доступ до територіальних та галузевих статистичних даних.

Ефективний пошук географічної літератури потребує застосування певних стратегій та методів. Пошук необхідно починати з формування переліку ключових слів українською, англійською та іншими мовами, які відображають основні поняття дослідження, географічні назви, назви процесів та явищ. Комбінований пошук передбачає використання операторів (AND, OR, NOT) для уточнення запитів та отримання необхідних результатів.

Змістовий модуль 2. Проведення досліджень та підготовка рукопису

Тема 1. Виклад основного теоретичного матеріалу, методів та матеріалів дослідження

Основна частина кваліфікаційної роботи з географії становить найбільший за обсягом структурний елемент дослідження і містить 3-4 розділи, які розкривають

теоретичні засади, методологію та результати проведеного дослідження.

Перший розділ зазвичай присвячується теоретико-методологічним основам дослідження і включає критичний аналіз існуючих наукових підходів, концепцій і теорій з обраної тематики. У цьому розділі здобувач демонструє знання сучасного стану наукових досліджень у відповідній галузі географії, аналізує різні точки зору науковців на досліджувану проблему, виявляє прогалини у вивченні питання та обґрунтовує актуальність власного дослідження. Важливо не просто переказувати зміст прочитаних джерел, а критично їх осмислювати, порівнювати різні підходи, виявляти суперечності і формулювати власну позицію щодо теоретичних аспектів проблеми. Обов'язковим теоретичному розділу є опис методів, матеріалів та засобів дослідження.

Другий розділ, зазвичай, містить детальну характеристику об'єкта дослідження з використанням різноманітних джерел інформації та методів географічного аналізу. Для фізико-географічних досліджень це може бути характеристика природних умов території, геологічної будови, рельєфу, клімату, гідрографії, ґрунтів, рослинного та тваринного світу. У соціально-економічних дослідженнях розглядаються демографічні процеси, особливості розселення населення, структура господарства, транспортна мережа, соціальна інфраструктура тощо. Цей розділ повинен створити повне уявлення про досліджуваний об'єкт та стати основою для подальшого аналізу конкретної проблеми.

Третій розділ присвячується безпосередньому дослідженню поставленої проблеми з використанням обраних методів та підходів. Тут наводяться результати власних досліджень здобувача, аналіз зібраних матеріалів, статистичних даних, результатів польових спостережень чи лабораторних досліджень. Важливо детально описати методику проведення досліджень, обґрунтувати вибір конкретних методів, навести характеристику використаних матеріалів та джерел інформації. Результати дослідження мають бути представлені у вигляді таблиць, графіків, діаграм, карт та інших ілюстративних матеріалів з відповідними поясненнями та інтерпретацією.

Четвертий розділ, якщо він передбачений структурою роботи, може містити практичні рекомендації, прогнозні оцінки, пропозиції щодо вирішення досліджуваної проблеми або оцінку перспектив розвитку. У фізико-географічних

дослідженнях це можуть бути рекомендації щодо раціонального природокористування, охорони довкілля, попередження небезпечних природних процесів. У соціально-економічних роботах формулюються пропозиції щодо оптимізації територіальної організації господарства, покращення соціально-економічного розвитку території, вирішення демографічних проблем тощо.

Кожен основний розділ може містити кілька параграфів, нумерація яких здійснюється додаванням до номеру основного розділу номеру підрозділу через крапку. Наприклад, перший підрозділ другого розділу матиме номер 2.1, другий підрозділ – 2.2 тощо. Не рекомендується використовувати велику кількість вкладених заголовків, оскільки це ускладнює сприйняття структури роботи та може призвести до надмірного дроблення матеріалу.

Тема 2. Виклад результатів дослідження

Виклад результатів дослідження становить основний зміст кваліфікаційної роботи. Результати, зазвичай, висвітлюють у другому–четвертому розділах загальним обсягом тридцять–п'ятдесят сторінок. Ця частина роботи демонструє здатність здобувача самостійно проводити наукове дослідження, аналізувати зібрані дані, виявляти закономірності і формулювати обґрунтовані висновки.

Результати дослідження мають бути викладені логічно і послідовно відповідно до структури, визначеної у плані роботи, і відображати виконання кожного із поставлених завдань. Кожен підрозділ починається з постановки конкретного завдання, далі описується методика його розв'язання, наводяться фактичні дані у вигляді таблиць, графіків, карт, здійснюється аналіз цих даних з виявленням тенденцій, закономірностей, особливостей, формулюються проміжні висновки.

Текст має бути написаний науковим стилем з використанням географічної термінології, але залишатись зрозумілим та логічним. Слід уникати простого переказу або переписування інформації з джерел, натомість здійснюйте власний критичний аналіз даних. Кожне твердження має підкріплюватись фактичними даними з посиланнями на джерела або результати власних досліджень. Кількісні показники наводяться з зазначенням одиниць вимірювання та періоду, до якого вони належать.

Обов'язковою вимогою є наявність ілюстративного матеріалу власного

виконання. Карти мають бути побудовані самостійно з використанням геоінформаційних систем на основі зібраних даних, а не скопійовані з інших джерел. Графіки і діаграми створюються на основі власних розрахунків або систематизації статистичних даних з обов'язковим посиланням на джерела вихідної інформації. Таблиці повинні містити оброблену, а не первинну інформацію, демонструвати результати власних розрахунків, групування, порівняння даних. Фотоматеріали мають бути зроблені особисто під час польових досліджень з географічною прив'язкою та детальними підписами. Якщо використовуються запозичені фотоматеріали чи рисунки, обов'язковим є посилання на первинне джерело.

Наукова новизна дослідження має бути чітко продемонстрована через отримання нових фактичних даних про досліджувану територію або об'єкт, застосування нових методів або адаптацію існуючих методик до специфіки дослідження, виявлення раніше невідомих закономірностей або тенденцій, розробку авторських класифікацій, типологій або районувань, побудову оригінальних картографічних моделей.

Другий розділ зазвичай має аналітичний характер і містить характеристику досліджуваного об'єкта, аналіз його сучасного стану, оцінку окремих компонентів або аспектів. Третій розділ може містити результати синтетичного аналізу, інтегральні оцінки, типології, районування, прогнози розвитку, практичні рекомендації. Співвідношення та наповнення розділів залежать від специфіки теми дослідження та узгоджуються з науковим керівником.

Кожен розділ завершується висновками обсягом одна–дві сторінки, які узагальнюють основні результати, отримані в розділі, відповідають на питання, поставлені у завданнях, підводять до наступного розділу або загальних висновків роботи. Висновки формулюються конкретно, стисло, з посиланням на кількісні показники там, де це можливо.

Здобувач має продемонструвати вміння працювати з великими обсягами інформації, систематизувати та узагальнювати дані, виявляти причинно-наслідкові зв'язки, формулювати власні судження на основі аналізу фактичного матеріалу. Критично важливим є дотримання академічної доброчесності через коректне цитування всіх використаних джерел, уникнення плагіату, чесне представлення

результатів без їх фальсифікації або прикрашання.

Тема 3. Підготовка висновків і рекомендацій до кожного розділу та загальних висновки

Формулювання висновків забезпечує логічне завершення кожного етапу дослідження та узагальнення отриманих результатів. Висновки мають двоєдину функцію: вони підсумовують зміст окремих розділів і створюють основу для формулювання загальних висновків всієї роботи.

Наприкінці кожного розділу обов'язково формують висновки, які стисло відображають наукові й практичні результати, отримані в межах конкретного етапу дослідження. Ці висновки повинні містити найважливіші положення, встановлені закономірності, виявлені особливості або отримані результати аналізу. Вони мають бути чіткими, конкретними та безпосередньо впливати з викладеного в розділі матеріалу. Не потрібно повторювати весь зміст розділу, а тільки виділити найсуттєвіші моменти, які мають значення для загального ходу дослідження.

Висновки до першого розділу, присвяченого теоретико-методологічним основам дослідження, повинні узагальнювати результати аналізу наукової літератури, охарактеризувати сучасний стан вивчення проблеми, сформулювати теоретичні положення, на яких базується дослідження, та обґрунтувати вибір методики. Тут важливо відзначити прогалини в існуючих дослідженнях, що обумовлюють актуальність власної роботи, та сформулювати теоретичну базу для подальшого аналізу.

Висновки до другого розділу, який містить характеристику об'єкта дослідження, мають узагальнювати найважливіші особливості досліджуваної території або явища, виділяти специфічні риси, що відрізняють об'єкт від аналогічних, та створювати передумови для розуміння досліджуваної проблеми. Для фізико-географічних робіт це може бути характеристика природних умов та їх впливу на формування ландшафтів, для соціально-економічних досліджень - особливості територіальної організації господарства або соціальних процесів.

Висновки до третього розділу, де викладаються результати власного дослідження, є найбільш важливими з точки зору наукової новизни роботи. Тут

формулюються конкретні результати проведеного аналізу, встановлені закономірності, виявлені тенденції розвитку, кількісні та якісні характеристики досліджуваних процесів або явищ. Важливо не просто констатувати факти, а інтерпретувати отримані результати, пояснювати їх причини та можливі наслідки.

Якщо робота містить четвертий розділ з практичними рекомендаціями, висновки до нього повинні узагальнювати запропоновані заходи, обґрунтовувати їх доцільність та ефективність, вказувати на можливості практичного застосування результатів дослідження. Рекомендації мають бути конкретними, реалістичними та базуватися на результатах проведеного дослідження.

Загальні висновки становлять окремий розділ кваліфікаційної роботи обсягом 2-3 сторінки та мають відображати основні результати всього дослідження. Вони повинні точно відповідати тим завданням, які були сформульовані у вступі, та демонструвати ступінь досягнення поставленої мети. Структура загальних висновків має корелювати зі структурою завдань дослідження: кожне завдання знаходить своє відображення у відповідному висновку.

У загальних висновках не потрібно повторювати висновки до окремих розділів, а краще узагальнити найважливіші результати всього дослідження, показати їх взаємозв'язок та значення для розвитку географічної науки або вирішення практичних завдань. Тут важливо підкреслити наукову новизну отриманих результатів, їх теоретичне і практичне значення, можливості подальшого розвитку дослідження.

Загальні висновки мають бути написані чітко та зрозуміло, без надмірного використання спеціальної термінології, щоб їх зміст був доступним не тільки спеціалістам у відповідній галузі географії. Кожен висновок повинен бути обґрунтованим і впливати з матеріалів, викладених в основній частині роботи. Не допускається формулювання висновків, які не мають достатнього обґрунтування в тексті дослідження.

Тема 4. Оформлення роботи, списку використаних джерел та додатків

Обсяг кваліфікаційної роботи становить не менше 40-60 сторінок друкованого

тексту без урахування додатків і списку літературних джерел. Обов'язковими у тексті роботи є наочності – табличний, схематичний, картографічний, фото-матеріали (за необхідності).

Наукове дослідження завершується списком використаних джерел. На початковому етапі роботи над темою виникає необхідність опрацювання доступних літературних джерел та їх розстановка в єдиному алфавітному порядку, дотримуючись конкретних бібліографічних стандартів – ДСТУ 8302:2015 (Додаток Г) або АРА (Додаток Д). Джерела необхідно розмішувати в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або назв. В тексті обов'язково вказуються посилання на використані літературні джерела. Якщо застосовується посилання у стилі ДСТУ 8302:2015, то порядковий номер літературного джерела вказується у квадратних дужках, наприклад, [20, с. 46]. Дані про електронні засоби масової інформації, на які необхідно зробити посилання, так само включаються до списку використаної літератури. Список використаної літератури повинен складатись із не менше, ніж із 30 джерел.

Наукова робота повинна бути надрукована зі збереженням форматування, без помилок і виправлень. Текст роботи можна ілюструвати рисунками, схемами, графіками, діаграмами і таблицями, які можуть бути наведені як в основному тексті роботи, так і в додатках, з відповідними посиланнями на них. Аркуші роботи повинні відповідати формату А4, книжкової орієнтації. Відповідно, сторінки мають мати поля: ліве – 25 мм, верхнє і нижнє – по 20 мм, праве – 10 мм. Шрифт основного тексту має бути чорного кольору. Рекомендована гарнітура шрифту – Times New Roman, кегль – 14, інтервал між рядками – 1,5. Текст роботи вирівнюють по ширині, заголовки по центру, абзац має становити 1,25 см.

Кваліфікаційна робота починається з титульної сторінки (Додаток А), яка включається до загальної нумерації сторінок, але не нумерується. Далі номер сторінки проставляють у правому нижньому кутку аркуша арабськими цифрами. За титульною сторінкою послідовно наводяться Зміст (Додаток Б), анотація (Додаток В) Вступ, Розділи в порядку подання, Висновки, Список використаних джерел, Додатки. Всі вони починаються з нової сторінки, а кожен з підрозділів – після закінчення попереднього. Підрозділи в розділах роботи відокремлюють

одним пустим рядком. Текст основної частини роботи поділяють на розділи та підрозділи. Заголовки підрозділів друкуються малими літерами (крім першої великої) з абзацу. В кінці заголовка крапки не ставлять. Якщо заголовок складається з двох або більше речень, їх розділяють крапкою.

Номер розділу ставиться після слова «РОЗДІЛ», після номера крапка не ставиться, потім з нового рядка друкуються заголовки розділу. Підрозділи нумеруються в межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між ними ставиться крапка. У кінці номера підрозділу має стояти крапка, наприклад: «2.3.» (третій підрозділ другого розділу). У тому самому рядку дається заголовок під-розділу.

До ілюстрацій, які можуть мати місце у тексті роботи належать рисунки, схеми, графіки, діаграми. Таблиці, які подаються у тексті підписуються зверху з вирівнюванням по правому кутку. Нумерація таблиць наводиться відповідно до розділу, наприклад «таблиця 2.1.», тобто перша таблиця, яка подається у розділі 2. Після нумерації таблиці у наступному рядку вказується назва таблиці. У випадку, якщо таблиця не поміщається на даному аркуші, далі пишеться «Продовження табл. ...». Рисунки, схеми, графіки і діаграми позначають словом «Рис.» і нумерують послідовно в межах розділу, за винятком ілюстрацій у додатках. Номер ілюстрації складається з номера розділу і порядкового номера ілюстрації, між ними ставиться крапка. Наприклад: Рис. 1.2. (другий рисунок першого розділу), далі вказується назва даної ілюстрації.

Додатки оформляють як продовження роботи на прикінцевих її сторінках, зазначаючи їх у порядку посилань у тексті. Кожний додаток починається з нової сторінки. Посередині рядка над заголовком малими літерами з першої великої друкуються слово «Додатки». Додатки позначаються послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Є, З, І, Ї, Й, О, Ч, Ь, наприклад: Додаток А, Додаток Б і т. д. Один додаток позначається як Додаток А. Додатки до загальної кількості сторінок тексту не враховуються.

Виклад усього матеріалу повинен відповідати вимогам наукового стилю. Сторінки з даними титульного аркушу оформляють відповідно до зразку у Додатку А. Після титульного аркуша додається анотація українською та

англійською мовами із зазначенням ключових слів (Додаток Б). Після цього укладається зміст (додаток В).

Змістовий модуль 3. Підготовка до захисту кваліфікаційної роботи

Тема 1. Підготовка доповіді за результатами кваліфікаційної роботи

Процедура захисту кваліфікаційної роботи включає доповідь студента щодо змісту роботи; його відповіді на запитання викладачів кафедри та інших осіб, присутніх на захисті; оголошення висновку наукового керівника. Для розкриття змісту випускної кваліфікаційної роботи студенту надається до 15-ти хвилин. Після доповіді випускник відповідає на питання членів Екзаменаційної комісії. Запитання можуть стосуватися теми виконаної роботи і носити загальний характер – у межах дисциплін спеціальності й спеціалізації, які вивчалися студентом в університеті. З дозволу Голови Екзаменаційної комісії запитання можуть задавати усі присутні на захисті. Після відповідей на питання заслуховуються або зачитуються відгуки наукового керівника та рецензента. Завершується захист відповіддю випускника на висловлені у відгуках зауваження.

У доповіді формулюється актуальність теми, мета і завдання роботи, визначаються об'єкт дослідження, розкривається теоретичне та практичне значення результатів роботи, стисло подається зміст розділів бакалаврської роботи. Особлива увага приділяється підсумковим результатам роботи. Закінчується доповідь заключною частиною, яка будується за текстом висновку. Доповідь має бути проілюстрована презентацією.

Тема 2. Підготовка презентації за результатами кваліфікаційної роботи

Презентація до кваліфікаційної роботи є унаочненням та засобом поширення результатів дослідження на захисті. При підготовці презентації необхідно дотримуватись таких рекомендацій:

1. **Кількість і зміст слайдів** повинні відповідати змісту дипломної роботи й тривалості виступу. Кількість слайдів визначається регламентом виступу, що не перевищує 10 хвилин та 5 хвилин на запитання. Для 10-хвилинного виступу готується не більше 15 слайдів.

2. **Інформація на слайдах повинна добре читатися.** Уникайте

великої кількості тексту, важко оформлених слайдів і занадто дрібного або занадто великого шрифту. Обмежте кількість використовуваних шрифтів, стилів фону, і графічних тем у слайд-шоу. У тезисах мають бути посилання на джерела використаної інформації, зокрема і на світлини і графічний матеріал, якщо це не авторський. Посилання виставляються у круглих дужках із зазначенням автора і року публікації, що потім повинні бути відображені у списку джерел, оформлених відповідно до стандартних вимог.

3. **Колірне оформлення презентації.** Оптимальне для електронної презентації – світле тло слайдів і темний колір тексту. Проте не рекомендується використовувати для оформлення тексту і тлу подібні кольори. Рекомендовано використовувати одну колірну схему для всієї презентації.

4. **Розмір і тип шрифту.** Розмір шрифту, прийнятний для читання на екрані, автоматично задається шаблоном презентацій, тому варто розмішувати на слайді такий обсяг тексту, який би не призводив до автоматичного зменшення розміру шрифту. Рекомендується 18, 24 та 32 розміри шрифту. Краще сприймаються шрифти без зарубок (такі як, наприклад, Tahoma, Verdana, Arial). Уникайте використання або виключіть червоні кольори шрифту взагалі та WordArt. Не використовуйте для шрифту ефекти тіні.

5. **Обсяг і структурування інформації на слайді.** Текст презентації не повинен бути конспектом для доповідача. Для кирилиці рекомендують оптимальна кількість рядків на слайді – від 5 до 9. Пункти переліків повинні бути сформульовані короткими фразами; максимум – два рядки на фразу, оптимально – один рядок. Списки на слайдах не повинні включати більше 5-7 елементів. Якщо елементів списку все-таки більше, їх краще розташувати у два стовпчики. У таблицях не повинно бути більше 4 рядків і 4 стовпців. Гістограми не повинні включати більше 4 категорій, а організаційні діаграми – більше 5 елементів. Всі слайди повинні бути пронумеровані, це полегшує пошук необхідного слайду в презентації.

Методи навчання

- *Словесні методи:* консультації (індивідуальні, групові) з науковим керівником, пояснювально-ілюстративні бесіди щодо вибору теми та формулювання

наукового апарату, інструктаж з оформлення наукових робіт відповідно до стандартів, обговорення на наукових семінарах кафедри, репетиції доповіді, попередній захист на кафедрі з обговоренням, спільні наукові семінари студентів.

- *Практичні методи:* Аналіз наукових публікацій та монографій, робота з електронними базами даних (Scopus, Web of Science, Google Scholar), польові дослідження та експедиційна робота, камеральна обробка зібраних матеріалів, лабораторні дослідження (грунтові, водні, геоботанічні аналізи), картографічний метод, статистична обробка даних, ГІС-моделювання (QGIS, ArcGIS), математико-статистичне моделювання (R), тренінги з публічних виступів, майстер-класи з підготовки презентацій.

- *Дослідницькі методи:* Проблемно-пошуковий метод при виборі теми; метод наукового аналізу та синтезу при формулюванні наукового апарату, SWOT-аналіз обраної теми, порівняльно-географічний аналіз, системний аналіз географічних об'єктів та процесів.

- *Метод проєктів:* розробка власної методики дослідження, створення авторських картографічних моделей, проєктування рекомендацій та пропозицій.

- *Метод кейсів:* аналіз успішних кваліфікаційних робіт попередніх років, розбір типових помилок у дослідженнях

Система контролю та оцінювання Форми контролю

Форми поточного контролю: анотований список літератури, оглядова таблиця із систематизацією підходів різних авторів, усне індивідуальне опитування із знання ключових досліджень у обраній галузі, перевірка розділів роботи, висновків, списку літератури та картографічних матеріалів, перевірка на плагіат, попередній захист на кафедрі.

Формою підсумкового контролю кваліфікаційної роботи є її публічний захист. Оцінювання результатів захисту випускних кваліфікаційних робіт здійснюється у порядку, передбаченому прийнятою в університеті системою контролю знань (за національною (4-бальною) шкалою, 100-бальною університетською та шкалою ЄКТС). При визначенні оцінки випускної кваліфікаційної роботи береться до уваги рівень теоретичної, наукової та практичної підготовки студентів та перевіряється набуття програмних результатів та компетентностей передбачених за освітньою програмою.

Перед захистом науковий керівник готує висновок (відгук) наукового керівника кваліфікаційної роботи, де зазначається: актуальність теми; ступінь самостійності у виконанні роботи; уміння використовувати джерела інформації, зокрема наукову літературу, ступінь володіння методами дослідження; повнота і якість розроблення теми, завершеність роботи; логічність, послідовність, аргументованість, літературна грамотність викладення матеріалу; висновок про те, якою мірою робота відповідає вимогам, що висуваються до такого типу робіт; характеристика діяльності випускника під час виконання бакалаврської роботи.

Загальними підставами для недопущення здобувача до захисту бакалаврської роботи є:

- систематичне відхилення від календарного графіка виконання бакалаврських робіт;
- невідповідність роботи вимогам, встановленим цими методичними рекомендаціями;
- відсутність у роботі самостійного дослідження студента;
- наявність плагіату.

Захист кваліфікаційної роботи для осіб, які здобувають ступінь бакалавра, відбувається на засіданні екзаменаційної комісії, до роботи якої, відповідно до Положення про порядок створення та роботи екзаменаційної комісії в Університеті, можуть бути залучені зовнішні стейкхолдери (роботодавці, фахівці галузі, представники інших ЗВО). Науково-педагогічні працівники, які рецензували кваліфікаційні роботи, за можливості, можуть бути присутні під час їх захисту.

Обговорення результатів захисту здійснюється колегіально. Після проведення публічного захисту члени ЕК колективно обговорюють результати та спільно приймають рішення про оцінку кваліфікаційної роботи шляхом виведення пересічного значення оцінок, при цьому враховується і оцінка рецензента.

Оцінювання здійснюється за 100-бальною шкалою, де враховуються результати поточного та підсумкового контролю.

За виконання кваліфікаційної роботи здобувач може отримати максимум 60 балів, за публічний захист кваліфікаційної роботи – 40 балів.

Після захисту кваліфікаційна робота розміщується в репозитарії Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича для відкритого доступу.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
	Оцінка (бали)	Пояснення за розширеною шкалою
Відмінно	A (90-100)	відмінно
Добре	B (80-89)	дуже добре
	C (70-79)	добре
Задовільно	D (60-69)	задовільно
	E (50-59)	достатньо
Незадовільно	FX (35-49)	(незадовільно) з можливістю повторного складання
	F (1-34)	(незадовільно) з обов'язковим самостійним опрацюванням освітнього компоненту до перескладання

Розширене обґрунтування критеріїв оцінювання кваліфікаційної роботи

A (90-100 балів) – ВІДМІННО. Тема є оригінальною, актуальною і має практичне значення для предметної області спеціальності «Географія». Обґрунтування актуальності базується на аналізі сучасного стану проблеми з посиланням на останні дослідження. Чітко визначено наукову і практичну

значущість роботи. Об'єкт і предмет дослідження сформульовані чітко та коректно. Мета конкретна, досяжна та відповідає темі. Завдання логічно структуровані, повністю розкривають шляхи досягнення мети. План роботи детальний, збалансований та послідовний. Використано 40+ джерел. Теоретична база представлена системно з використанням класичних і сучасних концепцій. Методи відповідають поставленим завданням.

Застосовано комплекс сучасних методів (ГІС-технології, статистичне моделювання, польові дослідження). Результати власних досліджень представлені повно та системно. Наявна наукова новизна факультетському/університетському рівні. Результати проілюстровані якісними авторськими картами, графіками, діаграмами, таблицями. Висновки логічно структуровані, відповідають завданням дослідження. Кожний висновок аргументований фактичним матеріалом. Рекомендації мають практичну цінність та можливість впровадження. Список літератури оформлений відповідно до ДСТУ 8302:2015 або АРА. Додатки інформативні, логічно пов'язані з основним текстом. Відсутні граматичні, орфографічні та синтаксичні помилки. Доповідь логічна, чітка, повністю розкриває суть дослідження (7-10 хв.). Акцентовано на наукових результатах та практичному значенні роботи. Презентація професійно оформлена, містить 12-15 слайдів. Візуалізація підтримує доповідь, а не дублює текст. Відповіді на запитання вичерпні, аргументовані, демонструють глибоке розуміння теми.

В (80-89 балів) – ДУЖЕ ДОБРЕ. Тема актуальна, обґрунтування достатнє, але може бути глибшим. Науковий апарат сформульований правильно з незначними неточностями. Використано 30-39 джерел. Теоретична частина висвітлена повно, методологія обґрунтована. Аналіз попередніх досліджень достатній, але не повний. Застосовано моделювання, але його результати потребують глибшої інтерпретації. Результати власних досліджень представлені, наявні елементи новизни. Ілюстративний матеріал якісний, але містить незначні неточності. Висновки логічні, однак деякі недостатньо аргументовані. Наявні окремі граматичні та орфографічні помилки. Оформлення в цілому відповідає стандартам. Доповідь логічна, зрозуміла. Презентація інформативна, але може бути більш структурованою. Більшість відповідей на запитання правильні, деякі недостатньо переконливі.

С (70-79 балів) – ДОБРЕ. Актуальність теми обґрунтована, але стандартно. Науковий апарат визначений, але є неточності у формулюваннях. Використано 30-39 джерел. Огляд літератури описовий, без глибокого аналізу. Теоретична частина висвітлена задовільно, але фрагментарно. Методика дослідження обґрунтована недостатньо. Моделювання застосовано обмежено або відсутнє. Власні дослідження представлені, але їх обсяг недостатній. Висновки частково не відповідають завданням або недостатньо аргументовані. Ілюстративний матеріал наявний, але виконаний на середньому рівні. Помітні помилки в оформленні та мові. Доповідь зрозуміла, але неповна, не всі ключові аспекти висвітлені. Презентація проста, недостатньо використані візуальні можливості. Відповіді на запитання часткові, не завжди аргументовані.

Д (60-69 балів) – ЗАДОВІЛЬНО. Актуальність теми висвітлена поверхово. Науковий апарат сформульований нечітко, не всі завдання кореспондують з метою. Використано менше 30 джерел; огляд літератури формальний. Теоретична частина

неповна, відсутня системність. Методологічна база слабка, методи не обґрунтовані. Моделювання відсутнє або застосоване некоректно. Власні дослідження фрагментарні або відсутні. Висновки не аргументовані, частково не відповідають завданням. Ілюстративний матеріал виконаний на низькому рівні зі значними помилками. Численні помилки в оформленні, мові та структурі. Доповідь неповна, слабо структурована. Презентація примітивна або недостатньо інформативна. Відповіді на запитання невичерпні або відсутні. Не вміє вести наукову дискусію.

Е (50-59 балів) – ДОСТАТНЬО. Актуальність не обґрунтована належним чином. Науковий апарат сформульований з суттєвими помилками. Огляд літератури мінімальний (менше 20 джерел), застарілий. Теоретична частина слабка, методика відсутня. Відсутні власні дослідження або вони непоказові. Висновки не відповідають завданням. Ілюстративний матеріал низької якості або відсутній. Грубі помилки в оформленні. Доповідь незрозуміла, не розкриває суті роботи. Презентація відсутня або неякісна. Студент не може відповісти на запитання. Відсутнє розуміння виконаної роботи.

FX (35-49 балів) – НЕЗАДОВІЛЬНО (з можливістю повторного захисту). Мета і завдання роботи не розкриті. Наявні помилкові положення та концептуальні помилки. Використана незначна кількість літератури (менше 15 джерел). Відсутні власні дослідження. Висновки не відповідають завданням або відсутні. Велика кількість технічних огріхів в оформленні. Картографічне забезпечення містить грубі помилки або відсутнє. Доповідь не підготовлена, мультимедійні засоби не задіяні. Відповіді на запитання відсутні або некомпетентні. Студент демонструє нерозуміння виконаної роботи. Робота потребує суттєвого доопрацювання за всіма змістовими модулями.

F (0-34 бали) – НЕЗАДОВІЛЬНО (без права повторного захисту). Робота не відповідає жодним вимогам кваліфікаційної роботи. Наявний плагіат або академічна недоброчесність. Робота не виконана або виконана не самостійно. Студент відмовляється від захисту або не з'являється на захист без вагомої причини.

.Зарахування результатів неформальної освіти

Відповідно до [«Порядок визнання у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти](#) (протокол №16 від 25 листопада 2024 року)» допускається зарахування навчальних елементів, а також отримання додаткових балів за результатами неформальної освіти:

У рамках підготовки та захисту кваліфікаційних робіт перезарахування окремої теми чи модуля можливе через участь у наукових конференціях, підготовці наукової статті та/чи підготовці студентських наукових робіт на конкурсі.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова (основна)

1. Гродзинський, М. Д. (2005). Пізнання ландшафту: місце і простір: Монографія (Т. 2). ВПЦ «Київський університет».
2. Дашенко, Н. (2015). Науковий текст: оформлення й редагування: навчальний

посібник.

3. Пащенко, В. М. (2000). *Землезнання. Кн. Перша. Методологія природничо-географічних наук*. Б.в.
4. Петлін, В. М. (2009). *Методологія та методика експериментальних ландшафтознавчих досліджень*. Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка.
5. Петлін, В. М. (2011). *Системна природнича географія*. Львів: ВЦ ЛНУ Імені Івана Франка.
6. Терещук, Г. В., Алексієвець, М. М., & Алексієвець, Л. М. (2012). *Основи наукових досліджень: теорія та методика: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. України* (Ю. І. Макар, Наук. ред.). Вектор.
7. Топчієв О. Г.Т. (2005). *Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методики: Навчальний посібник*. Астропринт.
8. Топчієв, О. Г., Мальчікова, Д. С., Пилипенко, І. О., & Яворська, В. В. (2019). *Методологічні засади географії: підручник*. Одеськ. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова.
9. Цехмістрова, Г. С. (2004). *Основи наукових досліджень: навч. посіб. для студ. вищих навч. закл.* Слово.
10. Шліхта І. (2016). *Основи академічного письма: Методичні рекомендації та програма курсу*. Київ.

Допоміжна

1. Артюхов, А. Є., & Фініков, Т. В. (Ред.). (2016). *Академічна чесність як основа сталого розвитку університету*. Таксон.
2. Гужва О. (2016). Що потрібно знати про плагіат: посібник з академічної грамотності та етики для «чайників». Режим доступу: http://library.kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/biblio/PDF/books_ac-gr.pdf
3. Етичний кодекс Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (2023). URL: <https://www.chnu.edu.ua/media/jxdfs0zb/etychnyi-kodeks-chernivetskoho-natsionalnoho-universytetu.pdf>
4. Колесников, О. В. (2011). *Основи наукових досліджень: навч. посіб. (2-ге вид.)*. Центр учбової літератури.
5. Конверський, А. Є. (Ред.). (2010). *Основи методології та організації наукових досліджень: навч. посіб. для студентів*. Центр учбової літератури.
6. Крушельницька, О. В. (2006). *Методологія та організація наукових досліджень: навч. посібник для вищих навч. закл.* Кондор.
7. *Плагіат у студентських роботах: методи виявлення та запобігання: метод. посіб.*(2013). За ред. Н.В. Стукало. ДНУ імені Олеся Гончара.
8. *Положення про виявлення та запобігання плагіату у Чернівецькому національному університеті ім. Ю. Федьковича* (2023). URL: <https://www.chnu.edu.ua/media/n5nbzwwgb/polozhennia-chnu-pro-plahiat-2023plusdodatky-31102023.pdf>
9. Чорненький, Я. Я., Чорненька, Н. В., & Рибак, С. Б. (2006). *Основи наукових досліджень. Організація самостійної та наукової роботи студента: навч. посіб. для студ. вузів*. ВД «Професіонал».
10. Шейко, В. М., & Кушнарєнко, Н. М. (2004). *Організація та методика науково-дослідницької діяльності: підручник* (4-те вид.). Знання.
11. Bretag, T. (Ed.). (2023). *Handbook of Academic Integrity*. Springer International Publishing. doi [10.1007/978-981-287-098-8](https://doi.org/10.1007/978-981-287-098-8)

12. International Center for Academic Integrity [ICAI]. (2021). *The Fundamental Values of Academic Integrity*. (3rd ed.). www.academicintegrity.org/the-fundamental-values-of-academic-integrity
13. Rettinger, D. A., Bertram Gallant, T. (2022). *Cheating Academic Integrity: Lessons from 30 Years of Research*: Wiley.

Інформаційні ресурси

1. Репозитарій Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. <https://archer.chnu.edu.ua/>
2. Публікації колективу кафедри фізичної географії, геоморфології та палеогеографії. <https://terra.chnu.edu.ua/category/publikacziyi/>.
3. Публікації колективу кафедри географії України та регіоналістики <https://geoukr.chnu.edu.ua/diialnist/publikatsii/>
4. Публікації колективу кафедри економічної географії та екологічного менеджменту <https://ecogeo.chnu.edu.ua/nauka/publikatsii/>
5. База публікацій Scopus. <https://www.scopus.com/search>
6. База публікацій Google Академія. <https://scholar.google.com/>
7. Національна бібліотека України ім. В. Вернадського <http://www.nbuv.gov.ua/>
8. Українське географічне товариство (УГТ). <https://geotov.org.ua/>,
9. Міжнародний географічний союз. (IGU). <https://igu-online.org/>.
10. Державна служба статистики. <https://stat.gov.ua/uk>
11. World Bank. World development indicators. <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators>

Політика академічної доброчесності

Дотримання академічної доброчесності при написанні та захисті кваліфікаційної роботи в Чернівецькому національному університеті імені Ю. Федьковича регламентується такими нормативними документами:

1. [Правила академічної доброчесності](#)
2. [Етичний кодекс](#)
3. [Положення про виявлення та запобігання академічному плагіату у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича](#)
4. [Політика використання штучного інтелекту в Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича..](#)

Завершені кваліфікаційні роботи обов'язково проходять перевірку на плагіат для виявлення збігів, ідентичності та схожості з уже виданими працями. Для кваліфікаційних робіт текст вважається оригінальним та не потребує жодних дій щодо запобігання неправомірним запозиченням із рівнем 70% оригінальності. Рівень “від 50 до 70%” є задовільним показником оригінальності тексту. При цьому

виявлені окремі ознаки академічного плагіату, тому необхідно пересвідчитися чи розставлені у тексті посилання на першоджерела. Питання про направлення роботи на доопрацювання вирішується на засіданні випускової кафедри. Низький рівень оригінальності тексту (від 35 до 50%) мають ті праці, де виявлені ознаки плагіату, але за умови доопрацювання з обов'язковою наступною перевіркою робота може бути допущена до захисту. При наявності істотних ознак плагіату матеріал до розгляду не приймається, коли показник оригінальності тексту складає менше 35%. Такий рівень оригінальності твору є неприйнятним.

<p>Політика щодо термінів виконання робіт та перескладання</p>	<p>Роботи, які здані пізніше встановлених поточних термінів виконання робіт без поважних причин, не оцінюються.</p>
<p>Політика академічного плагіату, фальсифікації і фабрикації</p>	<p>Кваліфікаційні роботи мають відповідати вимогам, які визначені Положенням про запобігання академічному плагіату у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича та враховувати Політику використання штучного інтелекту в Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича</p>

ДОДАТКИ

Додаток А

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

Географічний факультет
Кафедра фізичної географії, геоморфології та
палеогеографії

Зміни клімату в Українських Карпатах

Кваліфікаційна робота
Рівень вищої освіти - перший бакалаврський)

Виконала:

студентка 4 курсу, 401 групи,
ОП Географія

Сопівник Наталія Яківна

Керівник:

к. геогр. наук, доц. **Кіндрачук
Олена Іванівна**

*До захисту
допущено на
засіданні кафедри
протокол № від
Зав. кафедрою*

*2025 р.
проф. Рідуш Б. Т.*

Чернівці - 2025

Додаток Б

Анотація

(українською мовою до 700 знаків)

Ключові слова:

Анотація

(іноземною мовою до 700 знаків)

Ключові слова:

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Наталія СОПІВНИК
(підпис)

Додаток В

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1	6
1.1	6
1.2	15
1.3	24
Висновки до 1-го розділу	39
РОЗДІЛ	41
2.1	41
2.2	59
2.3	68
Висновки до 2-го розділу	85
ВИСНОВКИ	87
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	90
ДОДАТКИ	97

Додаток Г

Приклади оформлення списку літератури згідно ДСТУ 8302:2015

«Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання» з урахуванням правок (код УКНД 01.140.40)

Тип джерела	Приклад оформлення
	Книги
Один автор	Денисик Г. І. Лісополе України. Вінниця : Тезис, 2001. 284 с.
Два автора	Киналь О., Крогулець Е. Гідрокліматичні особливості зволоження територій. Кам'янець-Подільський : ПП Мошинський В. С., 2009. 108 с.
Три автори	Киналь О., Крогулець Е., Грузинський Т. Моделювання природних систем. Агрокліматичні властивості території Чернівецької області в аспекті регіональних змін клімату на початку ХХІ століття. Варшава ; Кам'янець-Подільський : ПП Мошинський В. С., 2011. Т. 1. 156 с.
Чотири автори	Методика нормування ресурсів для виробництва продукції рослинництва / Вітвіцький В. В., Кисляченко М. Ф., Лобастов І. В., Нечипорук А. А. Київ : Укراгропромпродуктивність, 2006. 106 с.
П'ять і більше авторів	Екологія : навч. посіб. / Б. В. Борисюк та ін. Житомир, 2003. 174 с.

Колективний автор	Органічне виробництво і продовольча безпека : зб. матеріалів доп. учасн. III Міжнар. наук.-практ. конф. / Житомир. нац. агрокол. ун-т. Житомир : Полісся, 2015. 648 с.
Багатотомне видання	Генетика і селекція в Україні на межі тисячоліть : у 4 т. / гол. ред. В. В. Моргун. Київ : Логос, 2001. Т. 2. 636 с.
За редакцією	Клімат України / за ред. В. М. Ліпінського. Київ : Вид-во Раєвського, 2003. 343 с. Літня польова ґрунтознавчо-біогеографічна практика: навчально-методичний посібник / за ред. Аріон О.В., Удовиченко В.В. К.: Видавничо поліграфічний центр «Київський університет», 2011. 176 с.
Автор і перекладач	Брігхем Є. В. Основи фінансового менеджменту / пер. з англ. В. Біленького та ін. Київ : Молодь, 1997. 998 с.
	Частина видання
Розділ книги	Саблук П. Т. Напрямки розвитку економіки в аграрній сфері виробництва. <i>Основи аграрного підприємництва</i> / за ред. М. Й. Маліка. Київ, 2000. С. 5–15.

Тези доповідей, матеріали конференцій	<p>Рідуш Б., Божук Т. Карстово-спелеологічні екскурсії у Заставнянському карстовому районі (Північна Буковина). <i>Геотуризм: практика і досвід</i>. М-ли III міжнар. наук.-практ. конф. (26-28 квіт. 2018, Львів). Львів: Каменяр, 2018. С. 117-120.</p> <p>Горда Л., Поп'юк Я., Рідуш Б. Низькі тераси Дністра в районі стоянки Дорошівці 3. <i>Культурний ландшафт як географічний феномен: Матеріали Міжнар. наук. конф. (23-25 вересня, 2021)</i>. Чернівці, 2021. С. 64-66.</p>
Статті з періодичних видань	<p>Андрейчук В.М., Гембіца П., Коржик В.П., Рідуш Б.Т. Палеогеографічні дослідження голоценового алювію в Багненській долині (Буковинське Передкарпаття, Чернівецька область). <i>Науковий вісник Чернівецького університету</i>: Вип. 616: Географія. Чернівці: Рута, 2012. С. 5-11.</p> <p>Масловська Л. Ц., Савчук В. А. Оцінка результативності і ефективності виробництва органічної агропродовольчої продукції. <i>Агросвіт</i>. 2016. № 6. С. 23–28.</p> <p>Dankevych Ye. M., Dankevych V. Ye., Chaikin O. V. Ukraine agricultural land market formation preconditions. <i>Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis</i>. 2017. Vol. 65, №. 1. P. 259–271.</p>
	Електронні ресурси
Книги	<p>Fletcher W. J., Sánchez Goñi M. F., Naughton F., Seppä H. Synthesis and perspectives: drivers, rhythms, and spatial patterns of Holocene climate change. <i>European Glacial Landscapes</i> / eds. D. Palacios, P. D. Hughes, V. Jomelli, L. M. Tanarro. Amsterdam: Elsevier, 2024. P. 127–146. URL: https://doi.org/10.1016/B978-0-323-99712-6.00026-X. (дата звернення: 10.11.2023).</p>
Законодавчі документи	<p>Про стандартизацію : Закон України від 11 лют. 2014 р. № 1315. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1315-18 (дата звернення: 02.11.2017)</p> <p>Концепція Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року : проект / М-во аграр. політики та продовольства України. URL: http://minagro.gov.ua/apk?nid=16822 (дата звернення: 13.10.2017).</p>
Періодичні видання	<p>Ortega P., Lehner F., Swingedouw D., Masson-Delmotte V., Raible C. C., Casado M., Yiou P. A model-tested North Atlantic Oscillation reconstruction for the past millennium. <i>Nature</i>. 2015. Vol. 523, no. 7558. P. 71–74. URL: https://doi.org/10.1038/nature14518. (дата звернення: 12.10.2017).</p> <p>Neave H. Deming's 14 Points for Management: Framework for Success. <i>Journal of the Royal Statistical Society. Series D (The Statistician)</i>. 2012. Vol. 36, № 5. P. 561–570. URL: http://www2.fiu.edu/~revellk/pad3003/Neave.pdf (Last accessed: 02.11.2017).</p> <p>Colletta L. Political Satire and Postmodern Irony in the Age of Stephen Colbert and Jon Stewart. <i>Journal of Popular Culture</i>. 2009. Vol. 42, № 5. P. 856–874. DOI: 10.1111/j.1540-5931.2009.00711.x.</p>

Сторінки з веб-сайтів	Що таке органічні продукти і чим вони кращі за звичайні? <i>Екологія життя</i> : веб-сайт. URL: http://www.eco-live.com.ua (дата звернення: 12.10.2017).
	Інші документи
Законодавчі і нормативні документи (інструкції, накази)	<p>Конституція України : станом на 1 верес. 2016 р. / Верховна Рада України. Харків : Право, 2016. 82 с.</p> <p>Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» щодо удосконалення деяких положень : Закон України від 5 жовт. 2017 р. № 2164. <i>Урядовий кур'єр</i>. 2017.</p> <p>Інструкція про порядок нарахування і сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : затв. наказом М-ва фінансів України від 20 квіт. 2015 р. № 449. <i>Все про бухгалтерський облік</i>. 2015. № 51. С. 21–42.</p> <p>Про затвердження Порядку забезпечення доступу вищих навчальних закладів і наукових установ, що знаходяться у сфері управління Міністерства освіти і науки України, до електронних наукових баз даних : наказ М-ва освіти і науки України від 2 серп. 2017 р. № 1110. <i>Вища школа</i>. 2017. № 7. С. 106–107</p>
Стандарти	ДСТУ ISO 9001: 2001. Системи управління якістю. [Чинний від 2001-06-27]. Київ, 2001. 24 с. (Інформація та документація).
Патенти	Комбайн рослинозбиральний універсальний : пат. 77937 Україна : МПК А01D 41/02, А01D 41/04, А01D 45/02. № а 2011 09738 ; заявл. 05.08.2011 ; опубл. 11.03.2013, Бюл. № 5.
Дисертації, автореферати дисертацій	<p>Романчук Л. Д. Оцінка джерел надходження радіонуклідів до організму мешканців сільських територій Полісся України : дис. ... д-ра с.-г. наук : 03.00.16 / Житомир. нац. агрокол. ун-т. Житомир, 2011. 392 с.</p> <p>Романчук Л. Д. Оцінка джерел надходження радіонуклідів до організму мешканців сільських територій Полісся України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра с.-г. наук : 03.00.16. Житомир, 2011. 40 с.</p>
Препринти	Панасюк М. І., Скорбун А. Д., Сплошной Б. М. Про точність визначення активності твердих радіоактивних відходів гамма-методами. Чорнобиль : Ін-т пробл. безпеки АЕС НАН України, 2006. 7 с. (Препринт. НАН України, Ін-т пробл. безпеки АЕС ; 06-1).

Додаток Д

Приклади оформлення літератури у стилі APA7

Тип джерела	Приклад оформлення
Книги. Одноосібні автори	Шаблій, О. І. (1994). <i>Математичні методи в соціально-економічній географії</i> . Світ. Harvey, D. (2006). <i>Spaces of global capitalism: Towards a theory of uneven geographical development</i> . Verso.
Книги. Два автори	Стецюк В., В., & Ковальчук І., П. (2005). <i>Основи геоморфології: Навчальний посібник</i> (О., М. Маринич, Ed.). Вища школа. Кнох, Р., & Marston, S. (2016). <i>Human geography: Places and regions in global context</i> (7th ed.). Pearson.
Книги. Три і більше авторів	Шищенко, П. Г., Гавриленко, О. П., & Циганок, Є. Ю. (2017). <i>Фізична географія України</i> . Знання. Денисик, Г. І., Ситник, О. І., Чиж, О. П., Безлатня, Л. О., Денисик, Б. Г., & Война, І. М. (2020). <i>Міжзональні геоекотони України: монографія</i> (Г. І. Денисик & О. І. Ситник, Eds.). ТОВ "Твори.
Стаття з друкованого журналу	Осадчий, В. І., Агуїлар, Е., Скриник, О. А., Бойчук, Д. О., Сіденко, В. П., & Скриник, О. Я. (2018). Добова асиметрія кліматичних змін температури повітря в Україні. <i>Український географічний журнал</i> , 3, 21–30. Turner, V. L. (2002). Contested identities: Human-environment geography and disciplinary implications in a restructuring academy. <i>Annals of the Association of American Geographers</i> , 92(1), 52-74.
Стаття з електронного журналу з DOI	Шищенко П.Г., Гавриленко О.П., Циганок Є.Ю. (2020). Заповідні території в умовах мегаполісу: дигресія та шляхи відновлення (на прикладі окремих природоохоронних територій Києва). <i>Український географічний журнал</i> , 4, 49-56. DOI: https://doi.org/10.15407/ugz2020.04.049 Gavrilă, I.G., Kholiavchuk, D., Holobăcă, I.H., Ridush, O., Horváth, C., Ridush, B., ... & Pop, O.T. (2022). Tree-ring records of snow-avalanche activity in the Rodna Mountains (Eastern Carpathians, Romania). <i>Natural Hazards</i> , 114(2), 2041–2057. https://doi.org/10.1007/s11069-022-05458-w
Розділи у колективних монографіях	Палієнко, В. П., Барщевський, М. Є., Бортник, С. Ю., Палієнко, Е. Т., Вахрушев Б. О., & Кравчук, Я. С. (2013). Геоморфологічне районування. In В. П. Палієнко (Ed.), <i>Морфоструктурно-неотектонічний аналіз території України: концептуальні засади, методи, реалізація</i> (сс. 166–174). Наукова думка. Massey, D. (2005). Negotiating disciplinary boundaries. In P. Cloke, P. Crang, & M. Goodwin (Eds.), <i>Introducing human geographies</i> (2nd ed., pp. 365-372). Arnold.
Дисертації	Чернега, П. І. (1995). <i>Структура передгірських ландшафтів Буковинського Передкарпаття, проблеми їх оптимізації. Автореф... дис. канд. геогр. наук</i> . Інститут географії НАН України. Rodriguez, M. A. (2019). <i>Climate change impacts on coastal erosion in Mediterranean regions</i> [Doctoral dissertation, University of Barcelona]. ProQuest Dissertations and Theses Global
Матеріали конференцій	Холявчук, Д. (2024). Короткоперіодичні зміни палеоклімату ландшафтів Карпат: регіональний вимір. <i>Природа і суспільство: виклики і поступ</i> . <i>Матеріали міжнародної наукової конференції</i>

	<p>присвяченої 80-річчю географічного факультету ЧНУ ім. Ю. Федьковича (м. Чернівці, 11–13 жовтня 2024 р.), 55-57.</p> <p>Kholiavchuk, D., Cebulska, M., & Shkaieva, D. (2023). Drought Patterns in the Western and Eastern Carpathians: A Focus on Montane Forested Regions. <i>77th Forum Carpathicum Conference. Carpathian Futures – Critical Transitions (Kraków, Poland, 25–28 September 2023)</i>, 113.</p>
Атласи та карти	<p>Національний атлас України. (2007). ДНВП "Картографія".</p> <p>Геологічна карта України масштабу 1:1 000 000. (2019). Державна служба геології та надр України.</p> <p>USGS. (2020). <i>Topographic map of Yellowstone National Park</i> [Map]. Scale 1:100,000. U.S. Geological Survey</p>
Звіти та статистичні збірники	<p>Державна служба статистики України. (2021). <i>Статистичний щорічник України за 2020 рік</i>. Державна служба статистики України</p> <p>IPCC. (2021). <i>Climate change 2021: The physical science basis. Contribution of Working Group I to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change</i>. Cambridge University Press</p>
Електронні ресурси	<p>Український екологічний клуб "Зелена хвиля". (2022, березень 15). Протидія зміні клімату. https://ecoclubua.com/category/napryamky/protydiya-zmini-klimatu-gromadskiy-aktyvyzm-ta-naukovi-doslidzhennya-z-rolu-miskogo-ozelenennya-v-stvorenni-komfortnogo-mikroklimatu-dlya-mistsevyh-zhyteliv/</p> <p>NASA Earth Observatory. (2022, April 3). Global temperature anomalies. https://earthobservatory.nasa.gov/global-maps/MOD_LSTD_M</p>
Бази даних	<p>World Bank. (2022). World development indicators [Dataset]. https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators</p> <p>European Satellite Agency. (2021). Copernicus Climate Change Service [Dataset]. https://climate.copernicus.eu/</p>
Нормативні документи	<p>Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища». (1991, червень 25). Відомості Верховної Ради України, 41, 546.</p> <p>European Union. (2020). European Green Deal. Official Journal of the European Union, C 442, 1-24.</p>

Особливості цитування у тексті

Один автор:

(Голіков, 2019)

Голіков (2019) зазначає, що...

Два автори:

(Топчієв & Мальчикова, 2018)

Топчієв і Мальчикова (2018) вказують на...

Три і більше авторів (перше цитування):

(Шищенко, Гавриленко, & Циганок, 2017)

Далі: (Шищенко та ін., 2017)

Пряме цитування:

«Географічна наука має інтегративний характер» (Голіков, 2019, с. 45).

Декілька джерел:

(Голіков, 2019; Топчієв & Мальчикова, 2018; Harvey, 2006)